

Timfanelo ra Ririmi i Timfanelo ta Ximunhu

Afrika-Dzonga yi tlangela n'wheti ya Nyenyakulu tanihi n'wheti ya Timfanelo ta Ximunhu, naswona ku tlangela ka lembe leri ku humelela ehansi ka nkongomelo wa *'Malembexikhume manharhu ma nhlonipho na ntlakuso wa Timfanelo ta Ximunhu'*. Vumbiwa bya tiko byi tshembisa vaakatiko timfanelo to tala, ku katsa na mfanelo yo tirhisa ririmi leri va hlalulaka rona. Mfanelo leyi yi tala ku tsan'wiwa hambileswi yi nga na nkoka eka ku vumba matimba ya tipolitiki na xibindzu. Enkarhini wa khale ririmi ri tirhisiwile tanihi xibye xa vuhlonga, hi ku kongimiso eka nkarhi wa koloni na xihlawuhlawu. Nasweswi, njhikajikisano hi timfanelo ta ririmi wu nge vi kona ku nga langutiwi nkoka wa rona eka matimba ya tipolitiki na xibindzu. Timfanelo leti ti fanele ku tlakusiwa no sirheleriwa ku vonisisa leswaku Tindzimi hinkwato ti nyikiwa nhlonipho na ku amukeriwa ku ringana.

Vumbiwa bya Riphabuliki ya Afrika-Dzonga, 1996 byi amukela maendlelo ya vutindziminyingi. Ku antswa eka xiyimo xa vutomi xa vaakatiko hinkwavo na vuswikoti byo tshunxeka bya munhu un'wana na un'wana byi andlariwile eka manghenelo ya vumbiwa. Hi ku tekela enhlokweni tindzimi ta xintima leti a ti tsan'wiwile na vavulavuri va tona, byi vula leswaku mfumo wu fanele ku teka magoza ku tlakusa xiyimo xa tindzimi leti, wu tlhela wu yisa emahlweni ku tirhisiwa ka tona eka timhaka ta mfumo. Hikokwalaho, Huvo yo Angarhela ya Tindzimi ta Afrika-Dzonga (HATAD) yi simekiwile hi 1995 tanihi huvo ya Vumbiwa bya Riphabuliki ya Afrika-Dzonga ku endla swipimelo swa nhluvukiso na ntlakuso wa tindzimi hinkwato ta ximfumo. Huvo leyi yi simekiwile ku vonisisa nsirhelelo lowu ringaneleke, nhlonipho, na ku yisa emahlweni tindzimi ta ximfumo leti eka nkarhi lowu hundzeke ti nga kumangiki ku tekeriwa enhlokweni loku hetisekeke, na ku tlakusa ku tiphina ko hetiseka ka tindzimi hinkwato ta ximfumo ta Afrika-Dzonga.

Afrika-Dzonga yi hlawulekile hi ku va na 12 wa tindzimi ta ximfumo leti tekeriwaka enhlokweni hi Vumbiwa bya rona. Ku nga khathariseki ku tekeriwa enhlokweni loku, swiyenge swa mfumo na swo ka swi nga ri swa mfumo swi tala ku fambisana na tipholisi ta ririmi leti yisaka emahlweni vulawuri bya Xinghezi. Kufikela sweswinyana, tindzimi ta xintu ti tala ku hungutiwa eka nhlaysiso wa ndhavuko naswona a ti tirhisiwi eka swiyenge swa le henhla swa rhijisitaru. Hambiswiritano, ku tirhisiwa ka Ndzawulo ya Dyondzo ya Masungulo ya Dyondzo ya Tindzimi timbirhi leyi Sekeriweke eka Ririmi ra Manana (MTBBE) i goza ra nkoka ro tlakusa tindzimi ta xintu. Kungu leri a ri antswisi dyondzo ntsena kambe ri tlhela ri hoxa xandla eku hlayiseni ka timfanelo ta ximunhu ta ririmi hi ku tiyisisa leswaku muakatiko un'wana na un'wana u na mfikelelo wo ringana eka dyondzo hi ririmi leri a ri tsakelaka. Goza leri landzelaka ri fanele ku va ku tirhisiwa loku humelelaka ka Rimba ra Pholisi ya Tindzimi ya Swivandla swa Dyondzo ya le Henhla hi tiyunivhesiti ku tumbuluxa ndhawu ya tindzimi to tala na ku seketela ku kula ka tindzimi ta xintu tanihi tindzimi to dyondzisa, ku dyondza, na ku kambela eka swa tidyondzo. Hi ku endla tano, tiyunivhesiti ti ta va ti rhangela phurojeke ya ku susa vukoloni laha vutivi byin'wana byi nghenisiwaka ngopfu tanihi swihlovo swa tindzimi tin'wana to ehleketa.

Hambileswi ku nga na ku humelela etikweni, ku fana na ku endliwa ka Ririmi ra Swikoweto ra Afrika-Dzonga ku va ririmi ra ximfumo, ka ha ri na swo tala leswi faneleke ku endliwa ku sirhelela timfanelo hinkwato ta Afrika-Dzonga. Nawu wa HURIRIXI wu yi kotisa ku lavisisa, ku nghenelela, na ku endla swibumabumelo eka timhaka hinkwato leti khumbaka ririmi etikweni. HATAD yi nga ahlula timhangu ta ku kandziyeriwa ka timfanelo ta ximunhu ta ririmi hi ku nghenelela, ku yimisa, kumbe hi ku yisa timhangu eka tiforamu leti khumbekaka ku katsa na huvo ya nawu. Rimba ra nawu ri pfumelela munhu un'wana na un'wana loyi a tiyimelaka,

xisimekiwa, ntlawa wa ririmi, kumbe xisimekiwa xa mfumo ku yisa xivilelo eka Huvo mayelana na ku kandziyeriwa kumbe nxungeto wa ku kandziyeriwa ka mfanelo ya ririmi, pholisi ya ririmi, kumbe ku tirhisiwa ka ririmi.

Xisimekiwa lexi xi na vutihlamuleri bya ku ahlula timhangu ta ku kandziyeriwa ka timfanelo ta ximunhu ta ririmi naswona xi humelerile eka ku ahlula timhangu to hlaya ta ku kandziyeriwa ka timfanelo ta ximunhu ta ririmi. Yin'wana ya timhangu ta sweswinyana a yi katsaka vanhu lava a va sindzisiwa ku ngenela inthavhiyu hi ririmi leri a va nga ri hlawulangl, leyi ahluriweke hi kurhula. Huvo yi le ku lavisiseni ka mhangu leyi tisiweke hi Swichudeni swo ka swi nga vulavuli lava a va dyondzisiwa hi vadyondzisi lava va nga tiviki Ririmi ra Swikoweto ra Arika-Dzonga. Leyi i mhangu leyi nga toloveleka eswikolweni swa lava nga vulavuliki, naswona swi va na nkucetelo wo kavanyeta eka tidyondzo ta swichudeni swo ka swi nga vulavuli. Endzhaku ka loko HATAD yi ngenelerile, xikolo xin'we xa swichudeni swo ka swi nga vulavuli xi kombisile ku antswa lokukulu, xi antswisa mapasele ma le ka matiriki kusuka eka 0% hi 2022 kuya eka 66% hi 2023. Hikokwalaho, nkoka wa ku sirhelela timfanelo ta ririmi na ku tlakusa pholisi ya ririmi leyi angarhelaka, na maendlelo lama fambelanaka na vutindziminyingi leswi andlariweke eka Vumbiwa wu nga ka wu nga tekeriwi ehansi. Switandzhaku swa ku kandziyeriwa ka timfanelo ra ximunhu ta ririmi swi nyika nkoka wa ku hlayisa timfanelo ra ririmi ta vaakatiko hinkwavo va Afrika-Dzonga.

Ku yisa emahlweni ku tlakusa no sirhelela timfanelo ta ximunhu ta ririmi, HATAD yi kunguhatile matshalatshala lama nga ta endliwa eka n'wheti hinkwayo ya Timfanelo ta Ximunhu. Matshalatshala lama ma kongomanile no lemukisa hi nkoka wa ku nava na tindzimi na xidingo xo sirhelela timfanelo ta ririmi.

MAFAMBISELO YA SWIVILELO SWA TIMFANELO TA XIMUNHU TA RIRIMI

I MANI A NGA NGHENISAKA XIVILELO XA KU KANDZIYERIWA KA MFANELO YA RIRIMI?

- Munhu un'wana un'wana loyi a tiyimelaka kumbe a yimelaka munhu un'wana.
- Munhu loyi a hlawuriweke kumbe munhu wa nhlango wo karhi loyi a yimelaka swirho swa wona.
- Swirho swa ntlawa wa ririmi.
- Nhlango wihi kumbe wihi wa mfumo

MANGHENISELO YA XIVILELO

- Hi ku rhumela fomo leyi tatiweke ya xivilelo **hi imeyili**.
- Hi ku tata fomo ya xivilelo eka webusayiti ya **HATAD**.
- **Hi ku endzela** hofisi yin'wana na yin'wana ya HATAD u kombela ku pfuniwa hi ku tata fomo ya xivilelo.

XIVILELO XI NGHENISIWA KWIHI

- Eka hofisi yin'wana na yin'wana ya xifundzakulu ya HATAD tiko hinkwaro.
- Ehosikulu ya HATAD ePitori